

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Skolgårda
skola 7-9 i Motala kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Skolgårda skola 7-9 avseende verksamhetens kvalitet inom lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Granskningen handlar om i vilken utsträckning rektor styr och organiserar arbetet med lärande för hållbar utveckling så att det präglar utbildningen i sin helhet samt i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som rör lärande för hållbar utveckling. Granskningen inriktas på lärande för hållbar utveckling i årskurserna 7-9.

Läsanvisning

Granskningen är uppdelat i tre bedömningsområden. Inom varje bedömningsområde har Skolinspektionen satt upp ett antal kvalitetskriterier som beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. För varje bedömningsområde görs en sammantagen bedömning av skolans/verksamhetens arbete i relation till framtagna kvalitetskriterier inom området. Kvalitetskriterierna beskriver ett arbete med lärande för hållbar utveckling av hög kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att utvecklingsarbete behövs för att uppfylla kvalitetskriterierna anger Skolinspektionen på vilken eller vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms fungera väl begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen gör följande bedömning i relation till framtagna kvalitetskriterier vid Skolgårda skola 7-9:

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den

omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver utveckla arbetet med att ge eleverna möjlighet till delaktighet och inflytande, genom demokratiska arbetsformer, i undervisningen och i utbildningen som helhet.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2022-11-25 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive bedömningsområde.

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, så att det präglar utbildningen i sin helhet. Det omfattar hur styrningen främjar en gemensam förståelse om vad lärande för hållbar utveckling är, delaktighet och ett gemensamt ansvarstagande hos lärarna. Det inkluderar också att det finns strukturer för samverkan mellan lärare för ämnesövergripande samarbeten. Vidare granskas om lärande för hållbar utveckling genomsyrar hela skolans verksamhet, genom att det förekommer aktiviteter som berör andra delar av utbildningen än själva undervisningen. Skolinspektionen granskar även om rektors styrning möjliggör samverkan med det omgivande samhället så att det skapas autentiska lärmiljöer som gör att de komplexa hållbarhetsfrågorna ges ett aktuellt sammanhang för eleverna. För att vara en del av skolans utvecklingsarbete behöver arbetet med lärande för hållbar utveckling följas upp på ett systematiskt sätt.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektors styrning ger lärarna förutsättningar för ansvarstagande, inflytande, initiativtagande och samverkan. Dock används inte dessa förutsättningar i någon större utsträckning så att elever ges möjlighet att förstå hållbarhetsfrågor som en helhet där de olika dimensionerna samspelar och påverkar varandra. Vidare tillvaratar skolan i flera sammanhang kompetens hos övrig personal i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Skolan möjliggör också autentiska lärmiljöer genom kontakt med det omgivande samhället. När det gäller uppföljning av arbetet med lärande för hållbar utveckling gör skolan detta i viss utsträckning genom elevintervjuer och elevenkäter som bland annat omfattar elevernas upplevda delaktighet och inflytande. Dock finns i övrigt ingen systematisk utvärdering eller uppföljning av området. Granskningen visar vidare att det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar syftet med arbetet, dess innehåll och form.

Lärare ges förutsättningar för ansvarstagande, inflytande, initiativtagande och samverkan

Granskningen visar att rektors styrning ger lärare utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i arbetet med lärande för hållbar utveckling. På lärarinitiativ har det genomförts temadagar såsom till exempel "Karl Bertil Jonsson" i årskurs 7. Här fick eleverna bland annat arbeta med hur man kan hjälpa de som har det sämre. Rektorn skriver i informationsinhämtningen att för några år sedan justerade de på skolan sina temadagar om ekologi utifrån frågeställningen om hur de i Motala kan påverka hållbar utveckling. Justeringen skedde utifrån inspiration från Fridays for Future, och ledde till att temadagarna blivit mer "holistiska". Lärare säger i intervju att när det gäller kontakter med det omgivande samhället sker dessa på deras initiativ och tillägger att rektorn är välvilligt inställd till sådana uppslag.

Granskningen visar vidare att rektors styrning ger lärare förutsättningar för samverkan. Tid finns till exempel avsatt för årskursblandade arbetslag, ämneslag och årskurslag varje vecka. Rektorn berättar att de på skolan håller på att skifta från arbetslag till årskurslag för att underlätta ämnesövergripande samverkan. Lärarna säger dock att årskurslagen inte träffas så ofta, eftersom den avsatta tiden används för bland annat inläsning i den kompetensutvecklingsinsats som pågår på skolan. På arbetslagstiden avhandlas mestadels elevärenden, och ämneslagsmötena handlar om bedömning, gemensamt material, materialbeställningar och även samverkan kring temadagar.

I granskningen framkommer att lärarnas upplevda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera pedagogiska utmaningar de erfar i undervisningen varierar. Någon lärare säger att sådana diskussioner sker i ämneslaget, medan andra säger att detta sker på arbetslagsmötena i samband med att lärarna diskuterar enskilda elevärenden. Ytterligare någon lärare uppger att lärarna pratar mycket i sina arbetsrum. Där råder ett öppet klimat och lärarna frågar varandra om råd kring hur de ska göra i olika situationer. Flera av lärarna säger dock att lärarna på skolan är måna om sin självständighet. Lärarna pratar med varandra, men kanske inte i den utsträckning som skulle ske om samverkan var mer utbredd.

Både lärare och rektorn uttrycker i intervjuer en önskan om mer samverkan och ämnesövergripande arbete på skolan. Detta för att utveckla undervisningen och ge eleverna en mer holistisk bild av bland annat hållbar utveckling. I Skolinspektionens skolenkät 2021 värderade den pedagogiska personalen på skolenheten "samverkan av undervisning" lägre jämfört med samtliga medverkande skolenheter¹ men i intervjuer ger lärarna ändå några exempel på samarbete mellan olika ämnen och lärare utöver de temadagar som genomförs årskursvis. Till exempel sker samverkan

¹ Resultat i Skolenkäten anges i form av indexvärden (0–10), där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning. Indexvärde för området "samverkan av undervisning" för pedagogisk personal på Skolgårda skola 7-9 är 5,5, jämfört med samtliga medverkande skolenheter 6,5.

mellan svenska, historia och bild kring en uppgift om mänskliga rättigheter i samband med förintelsens minnesdag. Vidare sker ibland samverkan mellan både naturorienterande ämnen (NO) och samhällsorienterande ämnen (SO) med svenska, då elevernas skrivuppgifter i NO och SO också bedöms i svenska. Mellan bild och textil-, trä och metallslöjd finns också ämnesövergripande samverkan, berättar en lärare. Dock framgår inte hur dessa samarbeten syftar till att ge eleverna en förståelse för hållbar utveckling utifrån ett holistiskt perspektiv där dimensionerna integreras.

Skolan tillvaratar kompetens hos övrig personal i arbetet med lärande för hållbar utveckling

I granskningen framkommer att skolan i flera sammanhang tillvaratar kompetens och erfarenhet hos annan personal än lärare i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Studie- och yrkesvägledare, resurspedagoger och representanter för elevhälsan är involverade i flera av de temadagar som genomförs på skolan. Exempelvis har resurspedagoger medverkat i ovan nämnda tema "Karl Bertil Jonsson" och representanter för elevhälsan har deltagit i en temadag om sexualitet och HBTQ. Vidare styrs elevsamverkan² av skolans elevsamordnare.

Rektors styrning möjliggör autentiska lärmiljöer genom kontakt med det omgivande samhället

Granskningen visar att rektors styrning möjliggör för aktiviteter som skapar verkliga lärmiljöer där komplexa hållbarhetsfrågor kan sättas in i ett sammanhang för eleverna. Lärare säger i intervju att rektorn är positiv till och öppen för till exempel inslag i undervisningen med externa föreläsare. Både i samband med temadagar och i andra sammanhang genomförs också studiebesök, såsom till exempel besök på riksdagens demokrativerkstad, kommunens reningsverk och Vätternmuséet. Lärare uppger dock att möjligheterna till sådana aktiviteter nu begränsas bland annat av "slimmade" organisationer hos besöksmålen. Gällande externa mottagare av elevernas arbeten berättar en lärare att, i samband med arbetet kring mänskliga rättigheter, ställs elevernas alster ut på kommunens bibliotek och publiceras också i lokaltidningen.

Skolan har i vissa delar en systematisk uppföljning av arbetet med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att rektorn följer upp elevers delaktighet och inflytande genom en elevenkät i årskurs 8 och organiserade samtal med elever i årskurs 9, men något jämställdhetsperspektiv finns inte då uppföljningen inte sker könsuppdelat. Rektorn och lärare säger i intervjuer att i det systematiska kvalitets-

² Skolgårda skolas benämning på elevråd.

arbetet följs inte specifikt arbetet med lärande för hållbar utveckling upp. De temadagar som genomförs utvärderas separat bland annat för att se vilka de på skolan ska fortsätta att genomföra.

Det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att det på skolan saknas en gemensam förståelse för vad arbete med lärande för hållbar utveckling innebär. Både lärare och rektor säger att detta inte lyfts i några gemensamma forum. En lärare säger att det i samband med Skolinspektionens granskning var första gången hen hörde begreppet. Några andra lärare uppger att i vissa ämneslag, såsom samhällsorienterande ämnen, pratar de om det, även om de inte exakt använder termen. En lärare säger att något som behöver utvecklas på skolan är att lärande för hållbar utveckling borde tas upp som gemensam information och diskussion. En annan lärare lyfter dock att elevers delaktighet och inflytande har tagits upp gemensamt på skolan, bland annat på en studiedag nyligen, utifrån negativa resultat inom området i en elevenkät.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom bedömningsområdet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.

Skolinspektionens granskning visar att det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling. Det fattas en samsyn som omfattar hela skolan gällande såväl innehåll som formerna för utbildningen samt syftet med lärandet, att utveckla elevernas handlingskompetens. Eftersom en gemensam förståelse saknas finns det heller ingen riktning för arbetet med lärande för hållbar utveckling som alla lärare, elever och rektor kan arbeta tillsammans utifrån.

För att lärande för hållbar utveckling ska kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt som bidrar till elevernas handlingskompetens behöver lärande för hållbar utveckling genomsyra utbildningen i sin helhet. Lärande för hållbar utveckling kännetecknas av ämnesövergripande frågor och ett lärande som relaterar till övergripande läroplansmål så som kritiska förhållningssätt, reflektion kring värdegrund, demokratiska arbetssätt och delaktighet och inflytande från eleverna³. Lärande för hållbar

³ Skolverket (2018). Kunskapsöversikt över arbetet med lärande för hållbar utveckling i skolväsendet. Rapport. Dnr 51.3-2018:947.

utveckling bör därför ses om en prioriterad uppgift för samtliga lärare och inte vara avhängigt lärarnas eget intresse eller endast förekomma i vissa ämnen. En grundläggande utgångspunkt för arbetet är att det finns en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling är och hur skolan ska arbeta med det. Att förståelsen är gemensam innebär att den är välkänd bland alla lärare och att de känner sig trygga med vad det innebär för deras egen undervisning och yrkesutövning. Om ansvaret tillskrivs enskilda individer utan stöd från en gemensam förståelse är det svårt att omsätta lärdomar till förändringar i hela organisationen. Risken är stor att individuella ansträngningar blir kortlivade projekt som bara existerar i enskilda ämnen eller enstaka klasser.⁴

Skolinspektionen rekommenderar därför rektor att bygga upp och upprätthålla en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar alla lärare. En gemensam förståelse kan till exempel etableras genom att skolan tar fram och inarbetar arbetssätt för ett kontinuerligt arbete med lärande för hållbar utveckling som också inkluderar rutiner för att introducera nyanställda i arbetet. En gemensam förståelse kan också etableras och upprätthållas genom ett kontinuerligt arbete för att göra alla lärare delaktiga i skolans arbete med lärande för hållbar utveckling. Även kompetensutveckling kan bidra till en gemensam förståelse av lärande för hållbar utveckling (se nedan).

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling. Detta förutsätter att rektorn har tagit reda på behovet och utifrån det erbjudit relevant kompetensutveckling.

För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär. Det betyder att de har kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Det betyder också att de har kunskaper om de tre olika dimensionerna⁵ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism) samt att de uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras.

⁴ Mogren, A. (2019). Guiding principles of transformative education for sustainable development in local school organisations: Investigating whole school approaches through a school improvement lens (Doctoral dissertation, Karlstads universitet).

⁵ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna. Det har heller inte förekommit någon sådan fortbildning under de senaste åren. Lärarna uttrycker i intervju att de har sinsemellan varierande kännedom om Agenda 2030 och de tre hållbarhetsdimensionerna. Lärarna uppger också att deras kunskaper om de nationella miljömålen är mindre än kunskaperna om de globala målen i Agenda 2030. Granskningen visar vidare att lärarna identifierat några pedagogiska utmaningar som uppstått i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

Rektorn har inte kartlagt behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling och att lärarna inte har fått någon kompetensutveckling inom området. Av informationsinhämtningen och intervjuer framkommer att någon kompetensutveckling direkt relaterad till lärande för hållbar utveckling inte genomförts på skolan under de senaste åren. Generellt tas frågan om behov av kompetensutveckling upp under rektorns medarbetarsamtal med lärarna, men lärarna säger att utrymmet för fortbildning utifrån individuella behov är mycket begränsat. Rektorn uppger att behov av kompetensutveckling kartläggs genom analyser av skolenhetens behov. Exempelvis har man, på grund av ett förändrat elevunderlag, satsat på utbildning i specialpedagogik för lärande och inkludering. Rektorn tillägger att de på skolan, i samband med kartläggningen av behov av kompetensutveckling, tittat på Skolverkets modul om lärande för hållbar utveckling. De kände dock att den inte riktigt gick att anamma inom ramen för satsningarna inom specialpedagogik för lärande och inkludering.

Lärarna uppger sig ha varierande kännedom om Agenda 2030 och de olika hållbarhetsdimensionerna

Lärarna uppger att de har sinsemellan varierande kännedom om de globala målen i Agenda 2030. Till exempel säger en lärare att hen, genom att nyligen gått lärarutbildningen, fått goda kunskaper och en annan lärare berättar att de globala målen återfinns i läromedlen i ämnena samhällskunskap och geografi. Andra lärare uppger att de inte har någon kunskap alls om detta. Även när det gäller de tre dimensionerna berättar lärarna att deras kunskaper varierar beroende på vilka ämnen de undervisar i. Till exempel säger NO-lärare de har mest kännedom om den ekologiska dimensionen, medan en annan lärare uppger att hen har minst kunskaper om den. Gällande kunskaper om de nationella miljömålen säger lärarna att de är sämre än kunskaperna om de globala målen.

Granskningen visar att lärarna identifierat några pedagogiska dilemman och utmaningar som kan uppstå i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Både i informationsinhämtningen och i intervjuer framkommer att lärarna bland annat ser svårigheter med att betona allvaret i hållbarhetsfrågor utan att skapa "klimatångest" hos eleverna. Vidare upplever lärare det problematiskt att väcka elevers intresse för saker som de anser är långt från deras egen verklighet. Som tidigare nämnts varierar lärarnas upplevda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera pedagogiska utmaningar de erfar i undervisningen.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Granskningen visar att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna och att de inte heller har fått någon kompetensutveckling inom området.

Rektor behöver därför utveckla arbetet med att kartlägga behovet av och erbjuda relevant kompetensutveckling för lärarna inom lärande för hållbar utveckling. För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta med och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur de praktiskt kan arbeta med lärande för hållbar utveckling utifrån de didaktiska aspekterna innehåll (vad), form (hur) och syfte (varför). Lärarna behöver ha kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Vidare behöver de ha kunskaper om de tre olika dimensionerna⁶ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism) samt att lärarna uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras. Rektor har ett särskilt ansvar för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen samt att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.⁷

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att genomföra en kartläggning av behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna och vidta adekvata åtgärder utifrån kartläggningens resultat. Kompetensutveckling

⁶ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

⁷ Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar.

kan också bidra till en gemensam förståelse av lärande för hållbar utveckling (se ovan).

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör lärande för hållbar utveckling. Det omfattar i vilken utsträckning eleverna involveras på ett konkret sätt i undervisningen och utbildningen som rör lärande för hållbar utveckling. För att inflytandet ska vara reellt behöver flickor och pojkar stimuleras till att ta aktiv del i planering och utvärdering av undervisningens arbetssätt, arbetsformer och innehåll samt andra aktiviteter i utbildningen.

I detta ingår också i vilken utsträckning eleverna får möjligheter att tränas i att göra medvetna etiska ställningstaganden och att flickor och pojkar upplever autenticitet i undervisningen genom att den tar upp problem som känns angelägna för dem. Elevernas ställningstaganden ska få bygga på såväl kunskaper som vad de moraliskt vill värna om.

Slutligen omfattar området i vilken utsträckning utbildningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningsätt där en mångfald av åsikter, värden och perspektiv används för att belysa hållbarhetsfrågor. I det ingår att alla får säga sin mening, att åsikter tillåts stå i konflikt med varandra och att flickors och pojkars tankar och idéer tas på allvar. En utgångspunkt i ett pluralistiskt perspektiv är att undervisningen startar i elevernas samtal och att undervisningen synliggör olika perspektiv och värdekonflikter i hållbarhetsfrågor.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstaganden i undervisningen och även i viss utsträckning bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv. Eleverna ges också i viss utsträckning möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar, med olika perspektiv och värdekonflikter närvarande. Vidare ges eleverna i viss grad möjligheter till delaktighet och inflytande i frågor som berör bland annat hållbar utveckling.

Eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstaganden och i viss mån bearbeta frågor som berör deras liv

Skolinspektionens granskning visar att eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstaganden i undervisningen och utbildningen och frågor som berör deras liv bearbetas i viss utsträckning. Några av eleverna berättar i intervju att de vid något tillfälle, på mentorstid och i ämnet idrott, har fått arbeta med värderingsövningar där de fått göra etiska ställningstaganden. På idrotten handlade det om att ta ställning till om utseende är viktigt. Eleverna säger vidare att det sällan sker att de får diskutera frågor som rör deras liv i undervisningen. Det enda exempel som framkommer är det pågående kriget i Ukraina. Detta har eleverna själva lyft att de vill prata om, och det har också skett, mestadels i samhällsorienterande ämnen. Lärare uppger dock att de på mentorstiden arbetat med etiska dilemman som ligger nära elevernas verklighet. Exempel på frågeställningar som bearbetats är bland annat hur man ska hantera en situation där man blir fotograferad av en kompis och det blir utlagt på internet, sexuella övertramp eller hur eleverna ska bete sig mot varandra. Några av lärarna berättar att de tar med tidningsklipp på aktuella frågor till mentorstiden och så gör de en "fyra-hörn-övning" där eleverna får ta ställning. När det gäller att låta eleverna göra etiska ställningstaganden i undervisningen ger lärare i informationsinlämningen och intervjuer även exempel på detta. Bland annat har eleverna fått diskutera, ur ett etiskt perspektiv, kastsystemet i Indien, att äta kött och utnyttjande av naturresurser.

Undervisningen präglas i vissa delar av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt

Granskningen visar att eleverna i viss mån ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Både lärare och elever berättar emellertid att klassrumsklimatet varierar mellan klasserna. Några av eleverna berättar att inlägg fnissas åt och kommenteras negativt av elever i vissa klasser, och att de upplever att lärarna inte verkar bry sig om det. Andra elever säger att i deras klasser vågar de flesta säga vad de tycker och tänker. Det spelar inte heller någon roll om det är en flicka eller pojke som yttrar sig – klasskamraterna lyssnar oavsett. Rektorn och lärarna beskriver att de både på mentorstid och lektioner arbetar med att skapa ett gott debattklimat och trygghet i klasserna bland annat genom att låta eleverna "träna" på att ta ställning i olika frågor genom "fyra-hörn-övningar". Vidare använder lärarna metoden att först låta eleverna diskutera i smågrupper innan frågan tas upp i helklass. Detta för att alla elever ska få en chans att säga sitt.

Granskningen visar vidare att undervisningen i viss grad, beroende på ämne, kännetecknas av att det finns olika perspektiv och värdekonflikter och att lärandet i viss utsträckning inte handlar om att hitta ett enda rätt svar. Några av eleverna säger att de ofta får arbeta med sådana frågor medan andra uppger att det bara sker ibland. Elever i årskurs 9 beskriver att i till exempel samhällsorienterande ämnen får de resonera om frågor där det inte finns rätt eller fel utan komma fram till vad man själv tror är orsaken. I skrivuppgifter är det alltid en eller två frågor i slutet där eleverna ska argumentera för eller emot. Det finns inget rätt svar och man måste

svara utförligt. Lärarna ger flera exempel på frågeställningar där det kan finnas olika perspektiv på hållbarhetsfrågor och där det kan uppstå värdekonflikter. Till exempel har lärare i hem- och konsumentkunskap låtit eleverna resonera kring hur människors konsumtion av mat påverkas om länder inom matproduktion hypotetiskt inför nya lagar såsom bland annat förbud för kommersiell köttindustri eller import av mat från andra länder. En annan lärare ger som exempel att energifrågor med många intressekonflikter är ett tacksamt ämne som är lätt att problematisera ur olika intressenters synvinklar.

Eleverna ges i viss grad inflytande och delaktighet i undervisningen

Granskningen visar att eleverna i viss utsträckning ges möjligheter till aktiv delaktighet i skolans arbete med lärande för hållbar utveckling. Gällande de temadagar kopplade till hållbar utveckling som genomförs på skolan framkommer ett exempel där eleverna haft visst inflytande i planeringen. Lärare berättar att i temat "Karl Bertil Jonsson" hade de en planering som eleverna fick fylla med aktiviteter som man kan göra för att bidra till ett bättre samhälle. När det gäller utvärdering av temadagarna uppger elever att de inte fått göra det. Vidare framgår av intervjuer med elever och lärare att eleverna inte får vara delaktiga och ha inflytande i undervisningen i någon större utsträckning. Exempelvis finns enligt rektorn en ambition att utvärdering ska ske efter varje avslutat arbetsområde, men både hen, elever och lärare säger i intervjuer att så inte sker. Eleverna har inte heller fått komma med förslag på ämnen och frågor de ska behandla i undervisningen. Lärare säger i intervju att på grund av styrdokumentet är det svårt att bjuda in eleverna till diskussioner om innehåll. Dock framkommer att när det gäller arbets- och examinationsformer får eleverna, beroende på vilken lärare som undervisar dem, ibland komma med förslag. När det gäller elevinflytande utanför själva undervisningen finns klassråd, IKT-råd och elevsamverkansgrupp på skolan. Några av eleverna ger exempel på frågor där dessa grupper varit med och påverkat, såsom att pojkarnas omklädningsrum blivit uppfräschade och att eleverna fått "tycka till" om skolans ordningsregler.

Av Skolinspektionens granskning framgår att eleverna upplever att de kan bidra till hållbar utveckling i vissa delar. I intervju säger elever att de kan påverka i skolan genom att till exempel inte slänga mat och privat kan de exempelvis gå eller cykla till skolan istället för att åka bil, inte köpa så mycket nya kläder och återvinna plast, metall och papper. När det gäller att påverka på det politiska planet är eleverna mer tveksamma – det har inte varit aktuellt eller på tal, säger några av dem. Några av eleverna uppger att de upplever att flickor är mer engagerade när det gäller att bidra till hållbar utveckling, medan andra säger att det är olika från person till person och inte har med kön att göra.

Rektorn berättar i intervju att skolans undersökningar visar att eleverna inte tycker att de får tillräckligt inflytande och i Skolinspektionens skolenkät 2021 värderade

eleverna i årskurs 9 området "delaktighet och inflytande" lägre jämfört med samtliga medverkande skolenheter.⁸ Rektorn säger att hen ser elevernas delaktighet som ett utvecklingsområde för skolan, och att hen vill "gräva" mer i vad det är eleverna känner att de inte får bestämma om och vad det beror på.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver utveckla arbetet med att ge eleverna möjlighet till delaktighet och inflytande, genom demokratiska arbetsformer, i undervisningen och i utbildningen som helhet.

Granskningen visar att även om elever i viss utsträckning ges möjligheter till inflytande och delaktighet, både i arbetet med hållbarhetsfrågor och generellt på skolan, behöver arbetet utvecklas. Rektorn och lärare behöver utveckla verktyg och arbetssätt för att göra eleverna mer delaktiga i arbetet med att formulera mål, planera, genomföra och utvärdera lärandet för hållbar utveckling för att på så sätt öka elevernas delaktighet och inflytande. Enligt läroplanen är det inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹ För att elevers delaktighet och inflytande i skolan ska bli en realitet bör lärarna involvera elever på ett konkret sätt i undervisningen samt utbildningen. Eftersom inflytandet ska vara påtagligt, det vill säga tydligt för eleverna, räcker det inte med att läraren själv planerar undervisningen, med hänsyn till elevernas intressen och tidigare erfarenheter. Genom att eleverna görs delaktiga och ges inflytande över undervisning och utbildning, utvecklas deras handlingskompetens och utbildningen stannar inte vid att ge kunskaper om tillstånden i världen, utan främjar också elevernas vilja och förmåga att påverka utvecklingen i en hållbar riktning.¹⁰

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att tillsammans med lärarna utveckla arbetet med att, genom demokratiska arbetsformer, ge eleverna möjlighet

⁸ Resultat i Skolenkäten anges i form av indexvärden (0–10), där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning. Indexvärde för området "delaktighet och inflytande" för elever i årskurs 9 på Skolgårda skola 7-9 är 4,5, jämfört med samtliga medverkande skolenheter 5,1.

⁹ Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter

¹⁰ Almers, Ellen (2009). *Handlingskompetens för hållbar utveckling: Tre berättelser om vägen dit*. Diss. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

till inflytande och delaktighet i de delar av utbildningen som berör lärande för hållbar utveckling. Det kan till exempel innebära att eleverna ges utökade möjligheter att påverka vilka frågor som de ska arbeta med eller hur de ska arbeta med ett visst innehåll. Det kan också handla om att eleverna får planera och leda seminarier och ha synpunkter på litteratur/läromedel. Elever kan också genom ett aktivt arbete med klassråd och elevråd ges reellt inflytande över planering och utvärdering av arbetsformer och innehåll i skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.

På Skolinspektionens vägnar

Ann Edvinsson

Beslutsfattare

Christina Sjögren

Föredragande

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Mimmi Delsing deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Granskningsintervjuer har genomförts på Skolgårda skola 7-9 mellan den 7 mars och 10 mars 2022 av utredarna Christina Sjögren och Mimmi Delsing.

Motala kommun ligger i Östergötlands län och har cirka 44 000 invånare. I Motala finns 20 kommunala grundskolor varav Skolgårda skola 7-9 är en. Skolgårda skola 7-9 är belägen i centralorten och har läsåret 2021/2022 cirka 340 elever. Lärarna på skolenheten är organiserade i tre årskursblandade arbetslag. Skolenheten leds av en rektor.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningstillfället inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Tre gruppintervjuer med elever i årskurserna 7-9
- Tre gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningstillfället för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde A: Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

- Rektor och lärare har en gemensam förståelse kring hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling, till exempel genom en pedagogisk helhetsidé.
- Rektors styrning ger lärarna utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.
- Lärarna har goda förutsättningar för samverkan i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. Lärarna upplever sig också ha goda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning.
- Det förekommer aktiviteter som berör lärande för hållbar utveckling som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper i skolan. Aktiviteterna berör inte enbart undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.
- Rektors styrning möjliggör ett utbyte och en kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

- Arbetet med lärande för hållbar utveckling följs upp inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. I uppföljningen finns ett jämställdhetsperspektiv.

Bedömningsområde B: Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

- Lärarna bedömer att de har god kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning.
- Lärarna bedömer att de har goda kunskaper om de tre olika dimensionerna, dvs ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska av hållbar utveckling. Undervisningen om lärande för hållbar utveckling behandlar hållbar utveckling utifrån ett holistiskt perspektiv där dimensionerna integreras.
- Lärarna kan ge exempel på pedagogiska utmaningar inom ramen för lärande för hållbar utveckling. Konkret innebär det till exempel att de kan redogöra för något dilemma de har identifierat och hur de hanterar det.
- Lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling.

Bedömningsområde C: Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

- Eleverna ges genom aktiv delaktighet möjlighet att utveckla förtrogenhet med demokratiska arbetsformer. Såväl flickor som pojkar ger uttryck för att de har möjlighet att bidra till hållbar utveckling genom att vara med och påverka.
- Eleverna upplever att undervisningen ger dem möjlighet till medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Såväl flickor som pojkar får möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv.
- Eleverna upplever att undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt. Såväl flickor som pojkar ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Eleverna upplever att undervisningen kännetecknas av att det oftast finns olika perspektiv och intressekonflikter och att lärandet i låg utsträckning handlar om att hitta ett enda rätt svar.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete med lärande för hållbar utveckling \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/skolors-arbete-med-larande-for-hallbar-utveckling)

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde A

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 §§ samt 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)

Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37) inklusive kursplaner i grundskolans ämnen (Lgr 11)

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen (SKOLFS 2011:19)

Bedömningsområde B

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 och 34 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bedömningsområde C

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, En

likvärdig utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde : Rektorn behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde: Rektorn behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde: Rektorn och lärarna behöver utveckla arbetet med att ge eleverna möjlighet till delaktighet och inflytande, genom demokratiska arbetsformer, i undervisningen och i utbildningen som helhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?